

Vicenza

A csendes kis vidéki város Palladióról nevezetes. Itt élt és épített a reneszánsz utolsó nagy építőmestere. És különös nevezetességét az adja meg, hogy itt találkozott Goethe Palladio művészetével, és itt lett, Palladio vonalainak a harmóniáját látva, klasszikussá. Az északi lélek centrifugális. A németek Versailles-ban kiáltották ki a császárságot, és Vicenzában találták meg szellemük legfelsőbb magaslatát.

Olaszországnak általában nem legcsekélyebb nagyszerűsége az, hogy az északi szellem annyi nagy belső eseménye itt játszódott le, hogy az északi népek legnagyobbjai oly megrendítő szerelemmel éltek és haltak érte, a népvándorlás mondás hősei és a középkor fantaszta császárai óta. A harcosokat később a költők követték lágyabb és zengőbb századokban, az angol líra szentháromsága, itt élt és szeretett a nagy lord, a csodálatos ripacs, lélegzete fogytán ide jött meghalni a Görög Váza szerelmese és itt égett el a máglyán Shelley angyalarca. Az ő lábuk nyomával találkozni mindegyre, amint délebbre megyünk, míg nem hármuk közül kettejük sírja fölött állunk megrendülve, Rómában, Cestius piramisa mögött, a kis temetőben, amelyet Shelley oly szépen írt le, mintha érezte volna. Olaszország talán nem is volna Olaszország, ha az észak álmai nem lengenék körül tájait, ha nem volna minden ország közül a legvalóságosabb és egyúttal a legfantomabb, a leginkább költők által kitalált. Mit tudnék én Olaszországról, ha lélekvezérként előttünk nem járt volna ott a három angol és a három német: Goethe, keresve az örök-tiszta vonalat, Jean Paul, a paradicsomi vándor, és Eichendorff, aki mítosszá tette az olasz nyári éjszakát...

Vicenza

Questa piccola e silenziosa città di campagna è famosa per Palladio. Qui visse e lavorò l'ultimo mastro costruttore del Rinascimento. E la particolarità di Vicenza è data dal fatto che è qui che Goethe è venuto a contatto con l'arte di Palladio, e fu qui che, vedendo le linee armoniche di Palladio, Goethe divenne classicista. L'anima del nord ha un moto centrifugo. A Versailles i tedeschi dichiararono l'impero, e a Vicenza trovarono il grado più alto del proprio spirito.

La grandezza dell'Italia non risiede minimamente nel fatto che qui si siano svolti così tanti eventi cruciali dello spirito nordico, che i più grandi tra i popoli del nord abbiano vissuto e siano morti per lei con amore così travolgente, dai leggendari eroi delle migrazioni dei popoli fino agli imperatori visionari del Medioevo. Più tardi i guerrieri vennero seguiti dai poeti durante i secoli più tranquilli e quelli più fruttuosi, la Santa Trinità della lirica inglese: qui visse e amò il grande lord, favoloso piacere, fu qui che venne a esalare l'ultimo respiro l'amante dei Vasi Greci e fu qui che il viso d'angelo di Shelley bruciò al rogo. Ci si imbatte continuamente nelle loro orme andando sempre più a sud, mentre stiamo, turbati, in piedi al cospetto delle tombe di due dei tre, a Roma, dietro la Piramide Cestia, nel piccolo cimitero che Shelley ha descritto così bene, come se avesse previsto di finirci. Forse l'Italia non sarebbe nemmeno l'Italia, se i sogni del nord non aleggiassero sui suoi paesaggi, se, tra tutti i paesi, non fosse il più realistico e allo stesso tempo il più fantasioso, piuttosto un frutto dell'immaginazione dei poeti. Cosa saprei io dell'Italia se, in veste di guide spirituali, non ci fossero passati prima di noi i tre inglesi e i tre tedeschi: Goethe, nell'eterna ricerca di versi immacolati, Jean-Paul, il viandante del paradiso, ed Eichendorff, che ha reso mito le sere d'estate italiane...

Hát itt járt Goethe, nagy köpenyben és nagy kalapban, megnézte a Palladio építette palotákat, érdeklődött a nép táplálkozása és ruházódása iránt, meghallgatta az Olympiai Akadémia közgyűlését, és sajnálkozott, hogy a német költők nem állhatnak ki műveikkel a piacra, hogy nemzetüket személyesen mulattassák, „persönlich belustrigen”.

És közben Palladio vonalaira nézve, írta már az Iphigeniát. Palladio harmóniája legyőzte benne lelkének fúriáit, megtisztította, mint Iphigenia Orestest – és az olasz szerenitást magába szíva megszületett benne az a végső emberi vízió a szellem önmagában nyugvó tökéletességéről, amit azóta az ő neve jelöl az emberiség emlékezetében.

Amint nézegetem Palladio házba öntött vonalharmóniáját, csak azt látom benne, mennyire Goethe-szerű, mennyire Iphigenia-szerű. Valami csodálatos praestabilita harmonia dolgozik talán a szellem életében, a világra jön és épít és dolgozik egy olasz művész, hogy kétszáz év múlva arra jöjjön egy német költő, és művében megértse önmagát és rendeltetését. Közben hányszor törtek egymásra nemzetek és nemzedékek, de az egészen nagyok – igaza van Babits Mihálynak – „egymásnak felelnek idő és tér távolságain át”.

Fu qui che passò Goethe, nella sua grande mantella e con il suo grande cappello, e guardò le ville edificate da Palladio, si informò dell'alimentazione e del vestiario della gente, ascoltò l'assemblea generale dell'Accademia Olimpica e si dispiacque che i poeti tedeschi non potessero presentare le proprie opere sul mercato in modo da intrattenere personalmente i loro connazionali, "persönlich belustigen".

E mentre ammirava le linee del Palladio stava già scrivendo *Ifigenia*. L'armonia di Palladio sconfisse la furia del suo spirito, lo ripulì, come fece *Ifigenia* con *Oreste* e, assorbendo la serenitas italiana, nacque in lui quella visione ultima dell'essere umano sulla perfezione intrinseca dello spirito, che da allora è indicata con il suo nome nella memoria dell'umanità.

Mentre do un'occhiata alle linee armoniche degli edifici di Palladio, non riesco a far a meno di notare quanto evochino Goethe, quanto evochino *Ifigenia*. Forse è una qualche meravigliosa praestabilita harmonia ad agire nella vita dello spirito, a far sì che un artista italiano venga al mondo e costruisca e lavori, di modo che, duecento anni dopo, un poeta tedesco passi da lì e comprenda se stesso e il proprio compito. In quell'arco di tempo quante volte si sono scontrate nazioni e generazioni, ma i veri grandi, aveva ragione Mihály Babits, "dialogano attraverso il tempo e lo spazio".

Trad. di Veronica Mazzucchelli